

Simon Gwyn Roberts, *From the Welsh Border to the World: Travels in Minority Languages*. 2020. University of Chester Press. ISBN 978-1-908258-37-3, pp.228

Izumiranje jezika traje više od stoljeća, a dramatično se ubrzalo u posljednja dva desetljeća, pojavom novih tehnologija i globalnom mrežom korisnika koji na internetu komuniciraju dominantnim engleskim jezikom, osnovna je teza knjige profesora novinarstva sa Sveučilišta u Chesteru. Profesor Simon Gwyn Roberts u svojoj seriji putopisa vodi čitatelje kroz jezično najrazličitije regije svijeta, uzimajući komparativni pristup suvremenom statusu manjinskih jezika u post-web svijetu. Unatoč različitim izazovima za očuvanje manjinskih jezika, pronalazi osnove za optimizam, sugerirajući da prirodna evolucija sve zemlje vidi u nekom trenutku na putanji od sukoba do kompromisa: od viđenja manjinskih jezika kao prijetnje moći centra, do prihvaćanja i konačnog priznanja kao pokazatelja unutarnje raznolikosti i kulturne živahnosti.

Autor, dugogodišnji novinar, koji je proputao veliki dio svijeta i još uvijek aktivno radi piše novinske članke, sveučilišni je profesor koji se bavi komunikacijskim strategijama manjinskih jezika u dobu društvenih medija, pita-

nju očuvanja jezika, o njihovim statusima i budućnosti. Autor se pita kako u vrijeme globalne nadmoći engleskog jezika, zaštititi nešto tako krhko poput manjinskog jezika. No, izloženost vanjskom svijetu, u ovoj knjizi u obliku putopisnog pripovijedanja kroz različite dijelove svijeta, te kroz likove koje autor susreće te njihovu percepciju, bilo kroz osobno iskustvo ili kroz medije, otkriva se krhkost i vrijednost bogatog lingvističkog naslijeđa. Autor, veliki pobornik teorije o umreženom društvu Manuela Castellsa, smatra kako novi mediji zapravo mogu oživjeti manjinske, gotovo izumrle jezike i pomoći u očuvanju kulturne baštine. Daje primjer kornvolškog jezika koji je 2014. dobio status manjinskog jezika od Vlade Ujedinjenog kraljevstva. Danas, uz pomoć medijske tehnologije on doživljava ponovno uskrснуće i širenje, kroz internetske podcaste, vijesti putem weba i društvenih medija, iako je posljednja izvorna govornica tog jezika umrla još davne 1777. godine. Autor smatra kako tehnologija svakako može pomoći, te kako društveni

mediji na manjinskim jezicima imaju posebnu važnost za zajednice koje su se proširile izvan svojih povijesnih granica, ako se tehnologija upotrijebi kako bi se govornici manjinskih jezika povezali prema identitetu te stvorili nove zajednice *online*. Društveni mediji su, smatra autor, prebacili komunikaciju iz centra i dali mnogo više mogućnosti građanima koji se žele baviti participativnim novinarstvom i građanskim akcijama. Na primjer, u Strugi, na makedonsko-albanskoj granici, autor je upoznao muškarca koji koristi Twitter i Facebook kako bi oživio lokalnu verziju makedonskog, a svoje komentare na društvenim mrežama piše na specifičnom dijalektu te tako okuplja zajednicu ljudi koji se služe tim jezikom.

Knjiga je podijeljena na poglavlja, svako poglavlje bavi se određenom zemljom i jezicima koji su tamo zastupljeni, ali i političkom situacijom te donosi i zanimljiva svjedočanstva lokalnog stanovništva o načinima na koje čuvaju svoj manjinski jezik. Predstavljen je tako Senegal, Panama, područje Kavkaza, Rumunjska, Šri Lanka, područje Balkana, Moldavija, Patagonija i Južnoafrička Republika. Osim žanrovski zanimljivih putopisa, ova je knjiga ujedno i studija o jezicima i globalnom utjecaju na jezike za koje nismo ni znali da postoje. Čitateljima će možda posebno biti zanimljivo poglavlje o Balkanu, u kojem autor priča o svom putu u Makedoniju i Albaniju, koji autora

oduševljavaju lingvističkim i kulturnim obiljem. Autor zaključuje kako su neki jezici više „politički“ od drugih, pa ono što je nekad bio Srpsko-hrvatski, sada je Srpski, Hrvatski i Bosanski jezik. Interesantan primjer kada borba za manjinski jezik, uz pomoć interneta, može poslužiti kao veća politička i društvena akcija je slučaj Tsonga jezika u Južnoafričkoj Republici. Članovi pokreta za zaštitu jezika aktivni su na društvenim mrežama, ali su i prerasli u politički pokret i stranku, koji neki optužuju kao želju za prevlašću crnačkog stanovništva. Roberts u ovoj knjizi ne samo da radi detaljnu analizu manjinskih jezika diljem svijeta i da ih pokušava uklopiti u Castellsovu ideju o umreženom društvu, u kojem su odnosi vezani komunikacijskim mrežama nove tehnologije, već oživljava i u današnje vrijeme rijetki žanr, toliko popularan u zlatno doba tiskanog novinarstva – novinarski putopis. Živo opisuje svoje doživljaje, suputnike, lokalno stanovništvo, ali i oživljava njihovu kulturu i zaboravljene jezike kroz hranu, pića, običaje i, naravno, jezik. Roberts u ovoj knjizi progovara o važnoj, a možda nedovoljno istaknutoj temi, ulozi online medija u komunikacijskim strategijama manjinskih jezičnih skupina te je ova knjiga interesantna znanstvenoj zajednici zbog svog doprinosa, no zbog stila pisanja, u žanru novinskog putopisa, iznimno se lako čita te može biti zanimljiva i široj publici.

Tamara Kunić

Petar Jandrić, *Znanje u digitalnom dobu: Razgovori s djecom jedne male revolucije*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, Tehničko veleučilište u Zagrebu, 2019., 444 str., ISBN 251-375-07-18-122

Petar Jandrić¹ je profesor visoke škole i voditelj izvanrednog stručnog studija informatike na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu te viši znanstveni suradnik na Sveučilištu u Zagrebu, gostujući profesor na Sveučilištu Wolverhampton (UK) i gostujući izvanredni profesor na Sveučilištu u Zagrebu. Jandrića kao znanstvenika i pisca najviše intrigiraju teme poput digitalnog učenja, a područje interesa informacijsko komunikacijskih znanosti isprepliće s kritičkom pedagogijom pri čemu je vidljiv naglasak na povijesti, epistemologiji i istraživačkim metodologijama te njihovoj međusobnoj interakciji. On je znanstvenik suvremenog istraživačkog pristupa i područja interesa (2019:388). Knjiga *Znanje u digitalnom dobu: Razgovori s djecom jedne male revolucije* sadrži 16 razgovora s osobama iz područja filozofije, povijesti, medijske teorije, obrazovanja, prakse i aktivizma te umjetnosti, dijeleći knjigu na šest tematskih cjelina.

Sam autor za koncepciju knjige kaže da je odabrao pisanje kroz formu razgovora, odnosno dijaloga, zato što je dijalog književna forma koja omogućuje jednostavniju i neposredniju prezentaciju kompleksnih ideja². Razgovori su vođeni kroz razdoblje od pet godina dok je prvi intervju započeo 2012. godine s Peterom McLarenom, a posljednji s Christine Sinclair i Hamishem Macleodom, dovršen u ožujku 2017.g. (2019:12). Zbog načina na koji je pisana, knjiga omogućuje jasan uvid u specifične razgovore, čitanje pojedinačnih intervjuja i jednostavno snalaženje unutar određenih područja interesa. Kao svojevrsan vodič ili priručnik kroz suvremena razmišljanja u znanosti i umjetnosti Jandrić čitatelju približava nove spoznaje i znanstvene prakse u svijetu. Knjizi je time dodijeljen zadatak da potiče znatiželju i navodi na dodatna istraživanja i promišljanja.

Prvo poglavlje Jandrić otvara temom “*Dvojbena obećanje obrazovnih*

¹ <https://petarjandric.com/>

² <https://www.kulturpunkt.hr/content/digitalno-znanje-u-doba-korone>

tehnologija: povijesni obrasci i budući izazovi” gdje profesor emeritus edukacijskih znanosti *Larry Curban* iznosi neke od svojih stavova vezane uz budućnost obrazovanja, školskih reformi i online učenja. Zatim razgovara s doajenom filozofije tehnike i suvremene kritičke teorije Frankfurtske škole *Andrewom Feenbergom*, na temu “*Rasprskavajući kotao digitalnog obrazovanja: kritička pedagogija i filozofija tehnike*” gdje *Feenberg* govori o pokušaju razumijevanja učinkovitosti konzumerizma i masovnih medija u kontroliranju svijesti (2019:32). Kao posljednjeg sugovornika u prvom poglavlju knjige *Jandrić* odabire *Michaela Adriana Petera* filozofa, pedagoga i kako navodi u uvodnom dijelu razgovora, jednu od najistaknutijih ličnosti u suvremenoj filozofiji obrazovanja. *Peters* u razgovoru iznosi niz zanimljivih teorija, a samo jedna od njih je da će “...tehnologija na našu epohu utjecati kao što je pisanje utjecalo na antičko doba.”(2019:48). S temom “*Od elektroničke granice do antropocena*” započinje poglavlje medijskih studija gdje *Jandrić* razgovara s *Fredom Turnerom*, američkim znanstvenikom sa Sveučilišta *Stanford*, kritičarom i novinarom čije područje interesa obuhvaća povijest odnosa tehnologije i kulture. Slijedi intervju s *Richardom Barbrookom* suvremenim britanskim teoretičarom medija, znanstvenikom i političkim analitičarom o temi:

“*Kako biti moderan: pustolovine situacionističkog socialdemokrata na radiju, u društvenim igrama i na internetu*”. Razgovar s *McKenzijem Warkom* američkim piscem i znanstvenikom donosi temu “*Novo znanje za novi planet: kritička pedagogija u i za planet*” gdje *Wark* iznosi zanimljiva stajališta o smislu čovječanstva, govoreći o ljudskoj vrsti kao graditelju svjetova (2019:131). Tema obrazovanja započinje razgovorom o “*Pedagogiji prekarizata*” s *Hanryem Girouxom* jednim od najpoznatijih kanadskih znanstvenika, teoretičara i književnika. *Giroux* vidi Internet kao prostor za otvaranje važne javne sfere čija prisutnost otvara nova važna pitanja. Također zastupa mišljenje da nije jednostavno naučiti kako čitati digitalne medije, već da je znatno važnije za mlade generacije da nauče kako proizvoditi digitalne medije (2019:162). O temi pedagogije *Jandrić* razgovara s uglednim profesorom *Peterom McLarenom* najpoznatijim kanadskim kritičkim pedagogom, međunarodnim veleposlanikom za globalnu etiku i socijalnu pravdu. Na pitanje kako se osobno osjeća u vezi s Internetom *McLaren* odgovara da tehnologija danas ima prednost pred razgovorima unutar obitelji, služi kao oruđe psihološkog upravljanja i zamjenske stvarnosti. Stvara klopku i pruža osjećaj posebnog spajanja s ljudima, a zapravo svima uzrokuje strahovit izvor lubanjske ovisnosti

(2019:213). Sa *Sianom Bayne*, profesoricom digitalnog obrazovanja Sveučilišta u Edinburgu s interesom u online obrazovanju i kritičkoj digitalnoj pedagogiji Jandrić razgovara o temama “*Od antropocentričnog humanizma do kritičkog posthumanizma u digitalnom obrazovanju*”. Razgovorom s *Howardom Rheingoldom*, američkim piscem i poduzetnikom kroz temu “*Učenja u doba tehnološkog proširenja uma*” započinje poglavlje praksa i aktivizam. *Astra Taylor*, spisateljica, sineaistica, glazbenica i politička aktivistica kroz temu “*Dalje od škole, dalje od tlake! Bazne pouke i strategije protiv kapitalizma u 21. stoljeću*” govori o borbi protiv moći, a u tehnološkoj izuzetnosti vidi zavaravanje smatrajući da sat ide unatrag, unatoč tehnološkim uvjetima (2019:260). U suautorstvu s *Anom Kuzmanić*, umjetnicom, docenticom na fakultetu građevinarstva, arhitekture i geodezije na Sveučilištu u Splitu Jandrić proširuje koncepciju razgovora te odabire dva sugovornika *Marcella Marsa* i *Tomislava Medaka* kao predstavnike kulturnih radnika i teoretičara mlađe generacije u Hrvatskoj. Razgovaraju na temu “*Znanje kao zajedničko dobro i aktivističke pedagogije: od idealističkih pozicija do kolektivnih akcija*”. Predposljednje poglavlje knjige započinje razgo-

vorom s *Paulom Levinsonom*, američkim teoretičarom medija, piscem znanstvene fantastike, glazbenikom i javnim govornikom. Zatim slijede još dva razgovora: s američkom umjetnicom, spisateljicom, producenticom *Kathy Rae Huffman* koji Jandrić vodi u suautorstvu s *Anom Kuzmanić* i *Anom Peraicom*. I razgovor s *Dimitrijem Vilenskim* kreativnim voditeljem ruskog umjetničkog kolektiva *Čto delat?*³ također u suautorstvu s *Anom Peraicom*. U posljednjem poglavlju knjige intervju vode *Christine Sinclair* i *Hamish Macleod*. U ovom razgovoru Petar Jandrić mijenja ulogu i umjesto voditelja intervju postaje onaj kojeg se intervjuira te objašnjava motiv, cilj i svrhu knjige. Ovu zbirku razgovora karakterizira manje objektivni pristup, a autorova sposobnost je jedna od njenih glavnih oblikovnih sila- “ova je knjiga definitivno moj tulum!” govori Jandrić (2019:381). Osobni pečat knjizi daje i njen koncept, oblikovan na temelju osjećaja i kemije među sugovornicima. Knjiga osporava prevladavajući poredak stvari, a autor pažljivo odabire put između akademskog i popularnog diskursa. Dovoljno jednostavan da podrži transdisciplinarni dijalog, a s druge strane kompleksan da zadrži dubinsko razmišljanje (2019:388). Knjiga također omogućuje uvid on-

³ <https://chtdelat.org/> Kolektiv Chto Delat (Što se radi?) Osnovana je početkom 2003. u Peterburgu radna skupina umjetnika, kritičara, filozofa i pisaca iz St. Peterburga, Moskvi i Nižnjem Novgorodu s ciljem spajanja političke teorije, umjetnosti i aktivizma

kraj trenutnog sustava stvaranja i širenja znanja, traži nove oblike kolektivne inteligencije i pruža nove prilike za individualnu i kolektivnu akciju (2019:395-404). “Sloboda, ljubav, strast i igra čine život vrijednim življenja i vrijedi se za njih boriti bez obzira na moguće gubitke!”(2019:405).

Na tragu autorove konstatacije, podržavajući suvremene ideje, svatko u svojoj domeni, učeći i radeći s raznim medijima može pridonjeti stvaranju etičkog svijeta, boljeg za nas i buduće generacije.

Silva Dubravec

Siniša Kovačić, *Online novinarstvo: služenje javnosti ili podilaženje publici*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Mostar: Sveučilište u Mostaru, 2021. 255 str., ISBN 9789531694742

Način proizvodnje medijskog sadržaja u *online* medijima razlikuje se u usporedbi s tradicionalnim medijima, ponajviše u kontekstu ispunjavanja njihovih temeljnih društvenih funkcija. Navedena dilema simbolično je istaknuta i u naslovu knjige dugogodišnjeg televizijskog novinara i urednika Siniše Kovačića *Online novinarstvo: služenje javnosti ili podilaženje publici* sadržajno strukturirane u deset poglavlja. U središtu knjige je propitivanje uloge novinara i urednika u digitalnom okruženju, kao i analiziranje utjecaja društvenih mreža na plasiranje vrijednosnih sudova u različitim oblicima medijske komunikacije. Promijenjena je i

uloga urednika koji sve više postaju *community manageri* i svojevrсни poduzetnici unutar redakcije, a Kovačić ističe kako su parametri poput broja klikova i dosega objava postali najvažnijim (usp. 2021, 12). U takvim uvjetima pritisaka različitih interesnih skupina, smanjenja broja zaposlenih novinara i istovremenog osnaživanja PR i marketinških odjela u medijima ostvarivanje javnoga interesa postaje upitno.

Prvo poglavlje *Regulacija i upravljanje internetom u Republici Hrvatskoj* donosi statistički pregled korištenja digitalnih usluga, a analizira se medijski zakonodavni okvir i pregled upisnika pružatelja elektroničkih usluga

iz 2019. godine (usp. 2021, 14). U drugom poglavlju *Teorijski kontekst online medija* Kovačić opisuje utjecaj razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije na proizvodni proces u medijima, pri čemu poseban naglasak stavlja na društvene mreže koje su, uz brzinu, osigurale i snažniju interakciju s publikom. Dvostruka je to korist, ističe autor jer „...publika ostaje povezana s onime što ju zanima, informacije dobivaju oni koje te informacije zanimaju, a davatelj informacija zna što njegova publika želi“ (2021: 23). U sklopu poglavlja analiza se povijesni razvoj *online* medija u Hrvatskoj, kao i dosadašnja istraživanja o njihovoj konzumaciji koja potvrđuju dominaciju interneta kao vjerodostojnog izvora kod većine građana (usp. 2021, 30). No, internet-sko okruženje rezultiralo je i prilagođavanjem distribuiranih informacija i stvaranjem informacijskog kaosa i novih hibridnih oblika medijske komunikacije poput javne drame i kontinuiranog izvanrednog stanja, stoga je uloga novinara danas važnija nego ikada prije u pronalaženju istinite i smislene informacije (usp. Kovach, Rosenstiel, 2001, 22 prema Kovačić, 2021, 33). Rad u *online* medijima zahtijeva posjedovanje određenih znanja i vještina s ciljem osiguravanja kvalitete sadržaja koju ozbiljno ugrožava inzistiranje na brzini objave. Multimedijalnost, hipertekstualnost i interaktivnost samo su neka od obi-

lježja digitalnih platformi poput društvenih mreža koje su snažno utjecale i na proces selekcije vijesti (usp. 2021, 52). Angažman novinara u kreiranju PR članaka (tzv. *churnalism*), porast prisutnosti *copy-paste* kulture i *brand journalism*a, sve veća zastupljenost *native* oglašavanja umanjuju vrijednost novinarskog sadržaja, a profesionalni standardi umiču pred tabloidi-zacijom (usp. 2021, 58 – 64).

Tehnike i alati medijskih manipulacija naziv je trećeg poglavlja u kojemu autor analizira osnovne elemente medijske manipulacije i ulogu društvenih mreža u širenju društveno štetnih komunikacijskih formi poput govora mržnje. Tehnike manipulacije koje se obrađuju su: (auto)cenzura u *online* medijima, senzura (tehnika „medijskog zavodjenja i sofisticiranog usmjeravanja komunikacije na društvenim mrežama“ (2021: 77), manipulacija fotografijom ili karikaturom, potiskivanje vijesti, diskreditacija, oblik naslova, upotreba emojija, te upravljanje informacijama s obzirom na brojne čimbenike (vrijeme, uključene dionike, kontrolu, dnevni red, stupanj formalnosti itd.). Također, analizira se i manipulacija medija, točnije televizije kroz slike, geste, izjave i kadrove, što autor vjerno prikazuje na odnosu francuskih novinara i političara (usp. Bourdieu, 2000, 28 - 89 prema Kovačić, 2021, 106 – 117).

U četvrtom poglavlju *Lažne vijesti – Fake News* autor istražuje dominaciju

manipulativnog i neistinitog sadržaja koji se vrlo jednostavno distribuira zahvaljujući snazi i moći društvenih mreža, a pri tom izmišljena stvarnost počinje dominirati nad realnošću (usp. 2021, 128). Nadalje, analiziraju se mjere Europske komisije iz 2018. u borbi protiv dezinformacija, kao i indikatori osiguravanja transparentnosti internetskih vijesti. No, osim osnaživanja kompetencija korisnika vijesti na svim razinama (medijska, politička, financijska, informacijska) i upoznavanja s njihovim pravima (pravo na privatnost, pravo na odgovor, pravo na informaciju), važno je istodobno osnaživati i novinare kao kreatora medijskog sadržaja (usp. 2021, 137 – 140). Velika je to obaveza i za medijske organizacije u kontekstu ulaganja u *fact-check* sustave i poticanje inovacija. Kovačić propituje i ekosustav europskih vijesti, osiguravajući komparativni prikaz radnji koje je potrebno poduzeti na europskoj i nacionalnoj razini.

Istraživanje razvoja novinarstva news portala na društvenim mrežama Facebook i Twitter peto je poglavlje u kojemu autor donosi opsežni prikaz rezultata istraživanja deset najčitanijih informativnih portala u Republici Hrvatskoj prema podacima Gemius Ratinga, DotMetricsa i Reuters Instituta iz 2018. godine. Riječ je o portalima 24sata.hr, DNEVNIK.hr, dnevno.hr, HRT Vijesti, Index.hr, Jutarnji.hr, Net.hr, Tportal.hr, Ve-

černji.hr i VIJESTI.hr. Korištenjem kombinirane metodologije (kvalitativne analize sadržaja, komparativne generičke metode, statističke metode i dubinskog intervjua s novinarima i urednicima istoimenih portala) analizirano je 2680 objava na društvenoj mreži Facebook tijekom rujna 2019. (svaki četvrtak u rujnu) i 3337 objava na društvenoj mreži Twitter u periodu od dva tjedna (5. 8. 2019. – 11. 8. 2019. i 2. 9. 2019. – 8. 9. 2019.) (usp. 2021, 147 – 153). Objave na društvenoj mreži Facebook pokazuju značajnu razliku između analiziranih *news* portala. Uočeno je da objave portala na društvenim mrežama nestaju 7 - 10 dana nakon objave, što Kovačić tumači uredničkom politikom zbog smanjenog doseg, različitih pritisaka ili odlukom Facebooka „zbog serverskih resursa“ (2021: 158). Dominiraju objave s fotografijama, a autor upozorava na uredničke intervencije u kontekstu montaže i promjene perspektive (usp. 2021, 159). Kod medija unutar iste vlasničke strukture uočeno je međusobno podupiranje objavama (npr. DNEVNIK.HR i Jutarnji.hr) (usp. 2021, 163). Kada je riječ o tematskom području ističu se lake teme (zabava, šoubiznis), a sve s ciljem podilaženja ukusima publike, pri čemu se ističu komercijalni *news* portali (Net.hr, Večernji.hr, 24sata, DNEVNIK.hr) (usp. 2021, 166). Ohrabruje činjenica da je dio lažnih vijesti u promatranom razdoblju za-

nemariiv. Analizirajući vrstu statusa prema naslovu i sadržaju uočena je veća zastupljenost vrijednosnih sudova kod komercijalnih *news* portala u odnosu na one nacionalnog doseg (usp. 2021, 170). Za izazivanje reakcije čitatelja koriste se interpunkcijski znakovi (upitnik), pri čemu se posebno izdvaja portal DNEVNIK.hr (usp. 2021, 170-171). Dominiraju informativni naslovi, no uočena je i zastupljenost manipulativnih s izraženim vrijednosnim sudovima, a ovdje se ističe portal Net.hr. Nadalje, analiza je pokazala dominantno korištenje imenovanih izvora informacija, što ide u prilog vjerodostojnosti medija. S druge strane, prisutna je banalizacija sadržaja što se ogleda u činjenici da je najveći broj reakcija čitatelja (komentari i dijeljenje) vezan za tzv. lake teme (usp. 2021, 181 – 183).

Istodobno, analiza objava *news* portala na društvenoj mreži Twitter obuhvatila je veći uzorak (3337 objava), pri čemu je uočena ista dinamika objava između svih *news* portala. Treba istaknuti kako od svih analiziranih *news* portala jedino Index.hr nema profil na navedenoj društvenoj mreži. Ipak, raduje činjenica da gotovo svi analizirani *news* portali bilježe rast broja sljedbenika. Tematika objava na Twitteru dominantno je vezana uz politiku, no objave ne prate multimedijški zapisi kao na Facebooku, već isključivo fotografije (usp. 2021, 197 – 201). Nadalje, utvrđeno je kako

najviše komentara generiraju objave vezane za Domovinski rat i nestale. Kovačić navodi kako istraživačko novinarstvo nije dovoljno zastupljeno, kao i kritički odmak prema vijestima na društvenim mrežama. Upozorava na narušavanje presumpcije nevinosti aktera priloga, posebice vidljivo u naslovima koji tematiziraju pravosuđe, a donošenjem konkretnih primjera ističe i slabu jezičnu pismenost pojedinih novinara (usp. 2021, 208 – 210).

Drugi dio istraživanja u šestom poglavlju *Dubinski intervjui* donosi rezultate *online* dubinskih intervjua s pet urednika i novinara analiziranih *news* portala provedenih u prvom tjednu kolovoza 2019. godine. Cilj je bio „utvrditi što novinari i urednici misle o problemu (ne)objektivnog *online* novinarstva, koji su njihovi stavovi, shvaćanja, iskustva i izazovi u svakodnevnom radu“ (2021: 216). Sedmo poglavlje *Rezultati istraživanja dubinskog intervjua* pokazali su kako je u izboru vijesti, kao i traženju izvora informacija, najpopularnija društvena mreža Facebook, kao i da unutar svake redakcije postoje posebni timovi koji prilagođavaju objavu društvenim mrežama (usp. 2021, 217). Novinari i urednici potvrđuju kako o njihovom trudu i kreativnosti ovisi ishod objave, a najčitanije su one koje iz crne kronike i politike (usp. 2021, 219). Sugovornici su potvrdili da su ponekad prisiljeni koristiti neimenovane izvore iako su

svjesni njihove problematičnosti. Zakup *online* prostora, *cross-linkanje* sadržaja, kao i *clickbait* samo su neke od tehnika i alata koji podižu čitanost na društvenim mrežama, a za podilaženje publici i stvaranje dojma tu su brojne tehnike manipulacije (oprema teksta, fotografije, montaže itd.) (usp. 2021, 220 – 223). Iznošenje sugestivnih i vrijednosnih novinarskih sudova tema je oko koje sugovornici imaju različite stavove (informiranje ili pomoć u donošenju stava). Iako priznaju postojanje različitih interesnih grupa (urednici, oglašivači, političari), većina je izbjegla potvrditi postojanje autocenzure u *online* medijima. Istodobno, potvrđuju kako *native* članci na društvenim mrežama i portalima osiguravaju opstanak *news* portala, ali i ističu potrebu za jasnim razlikovanjem plaćenog od novinarskog članka, a sve s ciljem očuvanja vjerodostojnosti medija (usp. 2021, 225 – 227). Kada je u pitanju budućnost *online* medija sugovornici predviđaju nastavak rasta i razvoja istih, ali i naglašavaju važnost poštivanja autorskih prava te zaštitu interesa medija i novinara ispred velikih platformi i brojnih dionika (blogeri, vlogeri, influenceri) koji utječu na medijski krajolik (usp. 2021, 229). Osmo poglavlje *Zaključak* sintetizira najvažni-

je nalaze, dok posljednja dva poglavlja *Literatura* te *Popis grafikona, tablica i slika* donose detaljan uvid u korištene izvore, kao i olakšavaju čitatelju snalaženje u brojnim grafičkim i tabličnim prikazima.

Knjiga Siniše Kovačića *Online novinarstvo: služenje javnosti ili podilaženje publici?* vrijedno je i zanimljivo djelo koje stavlja fokus na suvremene trendove u medijima i novinarstvu općenito koji opterećuju medijsko poslovanje: kako ispuniti javni interes, informirati, te zadovoljiti potrebe publike bez podilaženja niskim strastima. U opsežnom teorijskom okviru popraćenom brojnim izvorima, autor otkriva čitateljima tehnike i alate medijske manipulacije, kritički propituje medijsku scenu i poštivanje profesionalnih standarda te na taj način doprinosi jačanju medijske pismenosti kod korisnika. Bogato profesionalno iskustvo autora pretočeno je u znanstveno djelo koje će nesumnjivo biti zanimljivo novinarima, urednicima, studentima medija, komunikologije, odnosa s javnošću, komunikacija, ali i javnosti zainteresiranoj za proces proizvodnje medijskog sadržaja u *online* medijima.

Tanja Grmuša